

КРИТЕРИИ ЗА ПОДБОР НА ТЕКСТОВЕ С ИКОНОМИЧЕСКА ТЕМАТИКА НА НЕМСКИ ЕЗИК И ПРИЛАГАНЕТО ИМ В СПЕЦИАЛИЗИРАНОТО ЧУЖДОЕЗИКОВО ОБУЧЕНИЕ

Силвия Василева,

Университет за национално и световно стопанство

Zusammenfassung

Eng bezogen auf die Deskriptoren des GER behandelt dieser Artikel die Frage nach den Kriterien für Texte, die die Fertigkeit „Leseverstehen“ entwickeln. Die Texte sind in populär-wissenschaftlich und wissenschaftlich-theoretisch geteilt (mit stilistisch gemischten Varianten) und nehmen in acht die thematische Ausrichtung der wirtschaftlichen Fachdisziplinen. Sie werden nach drei Kriterien analysiert: thematischen, sprachlich-funktionalen und methodisch-didaktischen. Die Resultate ergeben sich aus mehrjährigen Erprobungen im Unterricht.

1. Увод

Обучението по чужд език на студенти по икономика е неотменима част от академичното им образование, средство за комуникация и начин да участват в нови социо-културни дискурси. Най-важната цел на чуждоезиковото си обучение те виждат в това, то да

Силвия Василева

им помогне да добиват нови знания и умения в своята професионална област: да ползват чуждоезикови източници на специализирана информация, да реализират комуникация сред специалисти в своята област и по този начин чуждият език да стане средство за постигане на професионалните им цели.

Преподавателят трябва да създаде оптималните условия тази задача да бъде изпълнена. След кратък анализ на учебници, учебни системи и помагала се налага необходимостта да се актуализира тематиката, преподаваните структури на чуждия език и методико-дидактическите средства за усвояване. Това става още по-неотложно, когато се запознаем с „Общата европейска езикова рамка“ и описанията на езиковите умения за всяко ниво – препоръчителни за всеки изучаващ и обучаващ по чужд език, те се явяват глобални учебни цели.

2. Цели и задачи

Учебните системи за икономически немски на немскоезични автори и авторски колективи предлагат отлична възможност за развитие на уменията „Разбиране при слушане“, „Устно изразяване“ „Писмено изразяване“ (Rezeption mündlich, Produktion mündlich und schriftlich). Често обаче преподавателят среща трудности при изграждането и развиването на уменията „Разбиране при четене“ (Rezeption schriftlich, Leseverstehen, Sprachmittlung). На заден план остава преводът от и на роден език, още повече, когато работим с хомогенни групи български студенти.

Пълноценното възприемане на информацията в прочетен специализиран текст и нейното активно ползване, особено в по-големи обеми (ниво C1), трябва да бъде една от главните цели на всеки учащ.

С оглед на това трябва да се отговори на въпроса *Според какви критерии да подбираме текстовете?*, с които работим, относно специализираните теми, езиковите структури и дидактическите задачи. В изследването си използваме следния инструментариум и методи:

КРИТЕРИИ ЗА ПОДБОР
НА ТЕКСТОВЕ С
ИКОНОМИЧЕСКА
ТЕМАТИКА НА
НЕМСКИ ЕЗИК И
ПРИЛАГАНЕТО ИМ В
СПЕЦИАЛИЗИРАНОТО
ЧУЖДООЗИКОВО
ОБУЧЕНИЕ

- критичен анализ на източници;
- дескриптивен анализ на текстовете;
- анкетно проучване.

При работа с избрания текст се изпълняват следните стъпки:

- Избор
- Текстов анализ по Бринкер и Булман/Фарнс
- Дидактизиране
- Редакция
- Изпробване
- Оценяване на междинния резултат
- Редакция
- Създаване на окончателен вариант

Достъпът до немскоезични медии става възможен чрез *Genios.de* – база данни от многобройни немскоезични всекидневници и седмичници, където може да се търси по теми, ключови думи, и издания. Работи се със следните медии: *Spiegel online*, *Harward Business Manager*, *Neue Züricher Zeitung*, *Süddeutsche Zeitung*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Frankfurter Rundschau*, *Handelsblatt*, *Börsenzeitung*, *TZ*. Текстовете са от различни времеви периоди както следва: 1997 –1, 2004 –1, 2007 –1, 2008 –1, 2009 –3, 2011 – 4, 2010 – 5, 2012 – 3, 2013 – 2014 – 5.

Българските текстове са от седмичния вестник (междувременно седмично магазинно списание) *Kapital*, от всекидневниците *Kapital daily*, *Dnevnik*, както и от блогове на икономически теми: Времеви период: 2007 –1, 2013 – 11, 2014 –6. За научно-теоретичните текстове използвахме като източник *Allgemeine Betriebswirtschaft* на Ханс Юнг и *Volkswirtschaftslehre* на Гернот Зиг.

Текстовете се анализират като цялостни самостоятелни езикови структури. Те са средство за предаване на информация по определен информационен канал

Силвия Василева

от емитент към реципиент в процес на обществен дискурс. Чрез дескриптивния текстов анализ се цели да се открие пресечната точка между текстов вид, неговата реализация и неговите функции, а след това и проявяването на тези три аспекта в публицистични текстове с икономическа тематика.

Работата е разделена на няколко етапа:

А). Преглед и проучване на актуалните методи за преподаване на чужд език и по-специално на тези в специализираното чуждоезиково обучение (СЧЕО). Фокусираме вниманието си върху дейностноориентирания подход (**Handlungsorientierung**) в преподаването и върху характерните му принципи: решаване на конкретен проблем чрез действия и взаимодействия въз основа на рецептивни (разбиране при четене и слушане) и продуктивни: (монологична и диалогична реч, създаване на текст) чуждоезикови умения. За дейностно ориентиране цитираме дефиницията на авторките Булман и Фарнс (2000, 87), които под това разбират уменията на обучаемия да се информира по подходящ начин (*angemessen*) на изучавания език и да осъществява успешна комуникация на изучавания език. **„Информирани по подходящ начин“ означава, че обучаемият е в състояние да извлича от текстове максимум информация със своите езикови средства и като ползва работни стратегии. „Да осъществява успешна комуникация по подходящ начин“ означава, че на нивото на знанията, на което се намира обучаемият, той може да се изразява еднозначно и по същество достатъчно диференцирано“.**

Приемаме дефиницията на понятието специализиран немски език на Булман и Фарнс (2000, 12): „Специализираният език, това е съвкупността от всички специализирани езици, т.е. от всички езикови средства, които се използват в дадена определена специализирана област, а именно икономиката, чрез успешната комуникация на всички лица, действащи в тази област.“

Б). Подробно разглеждаме дескрипторите на **Общоевропейската езикова рамка (Der Gemeinsame**

КРИТЕРИИ ЗА ПОДБОР
НА ТЕКСТОВЕ С
ИКОНОМИЧЕСКА
ТЕМАТИКА НА
НЕМСКИ ЕЗИК И
ПРИЛАГАНЕТО ИМ В
СПЕЦИАЛИЗИРАНОТО
ЧУЖДОЕЗИКОВО
ОБУЧЕНИЕ

europäische Referenzrahmen) като общовалидни критерии за определяне на целите, описание на уменията, които трябва да се достигнат на определено ниво на владеене на езика, стратегиите за тяхното постигане и необходимите за тяхното усвояване съдържание и езикови средства в обучението по немски като чужд език. На тяхната основа биха могли да се изградят съответни умения свързани с професионалното направление и за специфичните нужди на специализираното чуждоезиково обучение. Те са конкретизирани до уменията разбиране при четене (*Rezeption schriftlich*) и уменията за превод и трансформация (*Sprachmittlung*). По същество, последното представлява сборно понятие за всички видове преводни стратегии, както и за трансформацията на текст от една форма в друга на един език. Така например в Рамката откриваме следния дескриптор на уменията за разбиране при четене:

Детайлизирани цели – разбиране при четене на писмен текст (*Rezeption schriftlich*). Учащият може:

– **да разбира подробни доклади, анализи и коментари в които се обсъждат взаимовръзки, мнения и гледни точки.**

Например:

– *като служител в туристическа агенция може да набави информация от интернет за обичайни условия и тарифи.*

– *като студент по икономика на предприятието може да разбере позициите „за“ и „против“ в немско икономическо списание на тема повишаване на данък добавена стойност.*

– **да разбира в един повествователен текст освен съдържанието също и информация за социалните, историческите или политически причини.**

– **да разбира в детайли различни по тематика, дълги текстове и да схваща при това фини нюанси на имплицитно засегнати позиции и мнения (и C2).** Например:

Силвия Василева

– да вникне в позицията и мнението на автора по отделните аспекти.

– в по-дълъг репортаж за икономическото и политическото положение на една държава.

– да различи критичната позиция на автора в съобщение от вестник за плановете за икономии на правителството и да разбере какво трябва да се направи според неговото мнение.

– може да схване и разбере подробни доклади за конференция, в която не е участвал, какви мнения и позиции са представлявали участниците.

– като ръководител на отдел може да схване имплицитно съдържаща се критика в годишен отчет на прекия му началник към неговия отдел.

3. Резултати

Някои от най-често използваните текстове в специализираното чуждоезиково обучение са:

- **икономическа новина от преса;**
- **от справочник, от монография в областта на икономиката на предприятието, национална икономика;**
- **делово писмо;**
- **текст от специализирано издание по икономика.**

В резултат на работата се излагат три основни групи от критерии, като водещата е тематичната (I). Поради смесения характер на темите те се представят избирателно:

Научно-теоретични текстове

A). Аспекти от икономика на националното стопанство, икономика на националното стопанство – икономики на немскоезични държави, на България, исторически процеси, събития и личности, конюнктура, процеси на интеграция и глобализация, европейско икономическо пространство, световна икономика.

КРИТЕРИИ ЗА ПОДБОР
НА ТЕКСТОВЕ С
ИКОНОМИЧЕСКА
ТЕМАТИКА НА
НЕМСКИ ЕЗИК И
ПРИЛАГАНЕТО ИМ В
СПЕЦИАЛИЗИРАНОТО
ЧУЖДОЕЗИКОВО
ОБУЧЕНИЕ

Б). Икономика на предприятието – структура, функции и разпределение на производствения процес.

В). Търговски отношения, дистрибуция, маркетинг и реклама

Научно-популярни текстове

А). Икономика на националното стопанство – икономики на немскоезични държави, на България, исторически процеси, събития и личности, процеси на интеграция и глобализация, европейско икономическо пространство, световна икономика.

Б). Икономика на предприятието – история на световни концерни, път на успеха, кризи и катаклизми, примери за успешни предприятия.

В). Търговски отношения, дистрибуция, маркетинг и реклама – представителства на немскоезични фирми в България и търговски партньори, пътят към пазара, продуктова политика: характеристика на продукти, иновации, политика на търговската марка, пазарно проучване; разкриване на нови пазари. Роли: краен потребител, клиент, търговски представител и дистрибутор, производител.

Г). Туристически бранш – България като туристическа дестинация, видове туристически пътувания, пазар на туристическите услуги, туроператори и примери за успешни маркетингови стратегии в туризма.

Д). Положителният образ на България в немскоезични медии.

II. Втората група обхваща структурно-функционални критерии, систематизирани въз основа на текстовите анализи. В нея влизат според стила си трите подгрупи:

Научно-теоретичните текстове трябва да:

- дефинират ясно дадено специализирано понятие;
- представят комуникационните дейности дефиниране, класифициране, описване, сравняване, аргументиране, рефериране;

Силвия Василева

- имат добре изразена степен на специализираност;
- дават възможност за работа с паралелни текстове със сравнимо съдържание с различна форма и жанр;
- дават възможност за самостоятелно събиране на информация въз основа на тях в паралелни текстове, тематични разработки с примери, казуси, статистически данни.
- имат дължина около 200-250 думи и са автентични.

Научно-популярните текстове трябва да:

- съобщават в наративен или дескриптивен комуникационен аспект за конкретно събитие, предмет, личност, явление, процес от областта на икономиката;
- са от специализирани издания и рубрики;
- са с ясно изразени жанрови характеристики;
- имат ясно изразен план на текста;
- имат средна степен на специализираност;
- са добър лингвистичен пример за стил и актуални словообразователни модели.
- дават достатъчно информация за:
 - източника и комуникационния канал
 - автора и реципиента
 - гледната точка
- чрез текстовете се достига до социо-културна информация;
- са автентични и актуални

III. Методико-дидактически:

Научно-теоретичните, научно-популярните и работните текстове трябва да:

- отговарят на глобалните и детайлизираните цели за изграждане на умение за четене и Sprachmittlung (работа с текст) на ниво C1 по Общата европейска езикова рамка. Те трябва да се подчиняват

КРИТЕРИИ ЗА ПОДБОР
НА ТЕКСТОВЕ С
ИКОНОМИЧЕСКА
ТЕМАТИКА НА
НЕМСКИ ЕЗИК И
ПРИЛАГАНЕТО ИМ В
СПЕЦИАЛИЗИРАНОТО
ЧУЖДООЕЗИКОВО
ОБУЧЕНИЕ

на изискванията за оптимална ефективност на текста в дидактически аспект;

- са подходящи за глобално, селективно и детайлизирано четене и за изготвяне на упражнителни задачи за определени езиково – структурни единици.

Изводите, които се правят, са, че за студентски групи в общоикономическо направление чуждоезиковото обучение, поради спецификата на учебната програма, не може да се концентрира в строго специализирано обучение по специализиран език по икономика на националното стопанство, по финанси, икономика на предприятието, на транспорта или на туризма. Учащите са в начален етап на изучаване на базисни икономически дисциплини, с ограничен брой часове и малко познания в съответните области. Така съдържанието на някои текстове би предхождало значително получаването на знания по определена дисциплина. Разбира се, по този начин текстът би имал освен своята учебна чуждоезикова цел, и своята познавателна, което значително ще мотивира четящите, но няма да отговаря на целите на чуждоезиковото обучение.

В заключение може да се каже, че работата с тематично подбрани текстове и особено дидактическите задачи и техният брой са начин за преподавателя да предложи път за самостоятелно организиране на знанията и да изпълни своята задача да създаде полимодулни, интересни и дейностноориентирани условия, които засягат субективния опит на всеки един учащ и му дават възможност самостоятелно да създаде свое поле от знания, да съпостави и преодолее възможните различия с първоначалните си представи и знания как да действа в специализирана среда. Той би трябвало да пожелае да ги преодолее продуктивно – да реконструира, деконструира или конструира.

Силвия Василева

БИБЛИОГРАФИЯ

Василева, С. (2012). Изготвяне на работни критерии за подбор на текстове с икономическа насоченост за целите на специализираното обучение по чужд език. София: „Издателски комплекс УНСС“.

Добрева, Е./ И. Савова (2000). Текстолингвистика. Уводен курс. Шумен: Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“.

Brinker, K. (2001). Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden. 5. Auflage. Berlin : Erich Schmidt.

Buhlmann, R., Fearn, A.(2000). Handbuch Fachsprachenunterricht. Berlin/München: UTB W. Fink

Ehlers, Swantje (2003). „Übungen zum Leseverstehen“. In: Bausch, Karl-Richard / Christ, H. et al.(Hrsg.) (2003): Handbuch Fremdsprachenunterricht.4.Auflage. Tübingen u. Basel: Franke UTB Verlag.

Fearn, Anneliese (2003). „Fachsprachenunterricht.“ In: Bausch, Karl-Richard/ Christ, H. et al.(Hrsg.) (2003): Handbuch Fremdsprachenunterricht.4.Auflage. Tübingen u. Basel: Franke UTB Verlag.

Fluck, Hans-Rüdiger (1997). Fachdeutsch in Naturwissenschaft und Technik. Heidelberg.

Glaboniat/Müller/Rusch/Schmitz/Wertenschlag (2005): Profile Deutsch. Berlin/München.

Vasileva, S. (2012). Textbuch für die Fachrichtung „Wirtschaft mit Fremdsprachenunterricht“ C1. Sofia: „Издателски комплекс УНСС“

Krumm, H-J.(2001). Lehren ist Dienstleistung für Lernen. In: Praxis in Deutsch als Fremdsprache. Festschrift für Gerhard Neuner zum 60. Geburtstag. Hrsg.: Funk, H./ König, M. München.

Vater, Heinz (1994). Einführung in die Textlinguistik. 2. Auflage. München: UTB W. Fink Verlag.